

N:o 173.

Af herr **N. Jönsson** i Gammalstorp m. fl., *angående tull å superfosfat.*

Motioner om tull å superfosfat hafva framlemnats under flera föregående riksdagar. Första gången var år 1888, då motionen, väckt och utförligt motiverad af A. E. Petersson i Hamra, föll i gemensam votering med endast åtta rösters minoritet. Tullkomitén af år 1888, hvars ordförande var nuvarande statsministern, excellensen Boström, förordade varmt en superfosfattull af 25 öre pr 100 kg. Motiveringen härför var hufvudsakligen, att den utländska konkurrensen så svårt tryckte den inhemska fabrikationen, att denna icke kunde lemna någon vinst. »Att en inhemska superfosfatfabrikation» — säger komitén — »detta oaktadt kunnat ega bestånd, beror på den vinst, de svenska fabrikerna i allmänhet skördat af sin vid sidan af fabriksverksamheten bedrifna handel med gödningsämnen, som antingen icke utgöra föremål för inhemska tillverkning eller ock endast i otillräcklig mängd tillverkas härstädes. Det synes emellertid komitén vara af stor vikt, att ifrågavarande industri erhåller en mera tryggad ställning, så att densamma icke förblifver beroende af en mer eller mindre tillfällig handelsvinst. Superfosfattillverkningens fortbestånd inom landet eger betydelse icke blott därför, att jordbrukaren derigenom tillförsäkras möjlighet att erhålla en vara, innehållande uppgifven fosforsyrehalt — hvilket eljest ingalunda kan med visshet påräknas — utan äfven i det hänseendet, att den inhemska tillverkningen förhindrar den utländska varans oskäligen fördyrandet».

I anslutning till nämnda tullkomités framställning föreslog Kongl. Maj:t vid 1892 års riksdag ofvannämnda tullsats, 25 öre per 100 kg., hvilket dock afslogs af Riksdagen.

En ny motion om superfosfattull framlemnades sedan vid 1896 års riksdag, då en tull af 50 öre per 100 kg. begärdes, men afslogs af Riksdagen. Vid 1897 års riksdag väcktes å nyo motion om 25 öre per 100 kg. i tull på superfosfater, men afslogs fortfarande af Riksdagen, i Första Kammaren dock med endast *en* rösts majoritet. Motiven för detta afslag voro: att priset å ett för jordbruksnäringen viktigt och i stor mängd användt ämne icke bör förhöjas genom tull, att vid tullbehandlingen skulle uppstå svårigheter att skilja superfosfat från andra gödningsämnen samt att kontroll å superfosfat torde kunna förväntas, genom hvilken åtgärd faran för införsel af underhaltig vara *möjligen* blifver undanröjd.

Teoretiskt sedt, lär väl ingen kunna förneka, att hvarje slag af inhemskt arbete är lika berättigadt till skydd, antingen det består uti att bruka jorden för spanmålsproduktion, förädla tackjern, svenskt eller utländskt, att tillverka porslin, ljus, tvål, papper, väfnader med flera särskildt gynnade näringar eller att tillverka superfosfater.

Genom lifsmedels- och industritullarne har den svenska industrien tagit stora steg framåt och kroppsarbetarens aflöning har stigit på ett glädjande sätt. De skyddade industrierna kunna naturligtvis bära denna stegring i arbetslöner, men för de oskyddade medföra dessa större utgifter ökade svårigheter utöfver dem, som före systemförändringen förefunnos. Dertill kommer, att nästan alla materialier och inventarier, såsom maskinerier, eldfasta materialier etc., som förbrukas och förslitas vid superfosfatfabrikationen, genom dessa tullar stigit i pris. Superfosfatfabrikationen har således varit Riksdagens styfbarn.

Innan de praktiska skälen emot superfosfattull företagas till granskning, må påpekas, att priset å superfosfat, sedan den första motionen om superfosfattull var före i Riksdagen, sjunkit för t. ex. 20-procentigt superfosfat från 10 kronor till kronor 5,80 per 100 kg. i större partier, allt till följd af prisfall å råvarorna och en till öfverdrift ökad konkurrens. Om då den af Kongl. Maj:t på sin tid föreslagna tullen af 25 öre per 100 kg. godkäfts af Riksdagen, så hade den således icke utöfvat något väsentligt inflytande på superfosfatpriset. Här gäller således samma lag som inom andra industrigrenar, att en varas pris är till största delen beroende af världsmarknadens fluktuationer och icke af tullarne, som afse att reglera den inhemska marknaden gent emot utlandet.

Den viktigaste och oftast upprepade invändningen mot tull — här 25 öre per 100 kg. — på superfosfater är, att den skulle »verka betungande för jordbruket». Detta skäl vilja vi här upptaga till granskning.

Enligt den officiella statistiken var skörden i Sverige år 1896:

Hvete	tunnor	998,540
Råg	»	5,134,690
Korn	»	3,075,260
Hafre	»	11,987,320
Blandsäd	»	1,903,690
Ärter	»	326,460
Bönor	»	42,150
Vicker.....	»	144,340
Bohveté	»	1,460
Potatis	»	13,592,460

Summa tunnor 37,206,370

Dertill kommer en skörd af 890,240 ton hvitbetor, så att skörden i riket 1896, utom en del rotfrukter, som odlas i mindre utsträckning och utom trädgårdsindustriens alster samt tobak, utgjorde:

Spanmål.....	tunnor	23,613,910
Potatis.....	»	13,592,460
Hvitbetor	ton	890,240,

hvarvid gräskörden ej heller tagits i betraktande.

Nu användes för »svag gödning» för hvitbetor 300 kg. superfosfat — 400 kg. torde vara det vanligaste — per hektar, som i medeltal lemna 30 ton betor. En tullsats af 25 öre per 100 kg. superfosfat skulle alltså fördyra 30 ton betor med 75 öre, i fall superfosfattullen fördyrade varan med hela sitt belopp, d. v. s. prisstegringen skulle utgöra 2,5 öre per ton betor, hvars försäljningspris är minst 13,50 kronor per ton. Att detta icke det minsta inverkar på en industri, som åtnjuter ett så högt indirekt skydd som hvitbetsodlingen, kan väl ingen bestrida.

Förbrukningen i Sverige år 1896 af superfosfater uppgick till 69,600 ton — den inhemska tillverkningen utgjorde 54,100 ton, importen 17,890 ton och exporten 2,400 ton. Vi tillåta oss i förbigående påpeka, att importen af superfosfater är i starkt stigande från 14,162 ton 1895 till 17,890 år 1896.

Af föregående uppgifter om hvitbetskörden i riket år 1896, om minsta använda mängd superfosfat per hektar och om betskörden per hektar framgår, att detta år för hvitbetsodling användes minst 9,000 ton superfosfat; alltså återstår en förbrukning af 60,600 ton superfosfat på hela den öfriga skörden. Dessa 60,600 ton skulle i ogynsammaste fall af den föreslagna tullen fördyras med 151,500 kronor, hvilken summa, fördelad på hela rikets skörd af spanmål och potatis — 37,206,370 tunnor, officiellt uppskattade till 304 millioner kronors värde — endast utgör $\frac{4}{10}$ öre pr tunna.

Men all potatis gödslas icke med superfosfat. Vi taga därför bort potatisskörden och belasta ensamt spanmålen med dessa 151,500 kronor, eller hela kostnaden för superfosfattullen. I detta fall skulle en tunna spanmål genom superfosfattullen fördyras med ej fullt $\frac{7}{10}$ öre. Man skulle häremot kunna invända, att större delen af den odlade spanmålen ej har någon fördel af spanmålstullen, såsom hafre, blandsäd och vicker. Af dessa senare sädesslag producerades 1896 ej mindre än 14 millioner tunnor, då deremot af öfriga tullpligtiga sädesslag endast producerades $9\frac{6}{10}$ millioner tunnor. Om vi därför fördela ofvannämnda kostnad för superfosfattullen på endast dessa $9\frac{6}{10}$ millioner tunnor, skulle denna spanmål fördyras med $1\frac{6}{10}$ öre per tunna. När nu 100 kg. af denna spanmål (= en tunna i rundt tal) har ett skydd af 3 kronor och 70 öre och genom den föreslagna superfosfattullen endast skulle fördyras med $1\frac{6}{10}$ öre per tunna, så torde inses, att talet om att en superfosfattull af 25 öre per 100 kg. skulle verka betungande för jordbruket icke är hållbart.

Ännu ett speciellt exempel: Ett användande af 250 kg. superfosfat per hektar är »medelstark» gödning och lemnar 20 tunnor spanmål. Den här föreslagna superfosfattullen skulle alltså högst fördyra den använda superfosfatmängden med 65 öre, eller per tunna spanmål med $3\frac{1}{4}$ öre, medan samma tunna har en skyddstull af 3 kronor och 70 öre.

Äfven om ej skörden blefve mera än 10 tunnor per hektar, så blir dock en tunna spanmål fördyrad med endast $6\frac{1}{2}$ öre.

Något ekonomiskt skäl finnes således ej för jordbrukarne att hindra införandet af den här föreslagna tullen.

Det är dessutom en oformlighet, att den förädlade produkten superfosfater, hvare ingår svafvelsyra till omkring 50 procent, skall vara tullfri, då dess råvara, svafvelsyran, har en tull af 50 öre per 100 kg. Äfven med hänsyn härtill är en tull af 25 öre per 100 kg. superfosfat berättigad och väl afpassad.

Såsom bevis för huru hänsynslös den utländska konkurrensen i superfosfater är, må anföras, att ombud för belgiska fabrikanternas syndikat vid sammanträde med svenska tillverkare af superfosfat, för att söka ordna handeln med denna vara, fordrat att få sig tillförsäkrade försäljningsrätten till $\frac{1}{4}$ af Sveriges hela konsumtion, hotande att i annat fall göra de svenska fabrikernas existens omöjlig. Bilagan 1 visar också, att de belgiska fabrikanterna gjort allvar häraf genom att utbjuda superfosfater hit till Sverige 20 procent billigare än i Belgien, hvarigenom den svenska fabrikationen råkat i stort trångmål. Denna åtgärd har tydligen till ändamål att döda den svenska fabrikationen, hvarefter den svenska landtbrukaren skulle genom högre pris än någonsin förut få mångdubbelt betala den tillfälliga prisbilligheten.

Den handel, som de svenska superfosfatfabrikerna måste drifva med sådana gödningsämnen, som ej i Sverige kunna tillverkas, har hittills varit hjälpligt lönande. Nu är konkurrensen äfven på detta område så stor, att vinsten härpå ej alltid kan täcka den förlust, som fabrikationen af superfosfater numera i regeln medför, hvarför superfosfatfabrikerna måst tillgripa andra fabrikationer för att söka möjliggöra en anspråkslös utdelning åt aktieegarne.

Det har blifvit sagdt, att svårigheter skulle möta att vid förtullning skilja mellan superfosfat och andra gödningsämnen.

Redan inför 1888 års tullkomité visades, att detta påstående vore origtigt. Äfven inför föregående Riksdags bevillningsutskott styrktes också, att detta skäl mot superfosfattull är ohållbart.

Ett af motiven för afslag å superfosfattullen vid 1897 års riksdag var, att »kontroll å superfosfat torde kunna förväntas, genom hvilken åtgärd faran för införsel af underhållig vara *möjligen* blifver undanröjd».

Hvar och en, som närmare följt frågan om en kontrollag å handeln med superfosfat, torde genast inse, att, om en sådan kontrollag infördes, denna tydligen blefve lika sträng och lika betungande för tillverkaren som för importören af superfosfat och att superfosfatfabrikationen ej derigenom finge någon hjälp eller något skydd uti sitt betryck.

Redan 1890 hade Kalmar och Elfsborgs läns södra hushållningssällskap i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställt om kontrollag å handeln med gödningsämnen, hvilken hemställan landtbruksstyrelsen i utlåtande af den 1 mars 1890 afstyrkte, emedan en sådan kontroll redan på frivillighetens väg af de förnämsta svenska aktiebolagen för tillverkning af gödningsämnen blifvit införd.

Sedan emellertid Riksdagen uti skrifvelse af den 7 maj 1896 till Kongl. Maj:t begärt kontrollags framläggande, under påpekande, att en stor del hos oss i handeln förekommande superfosfat är af underhaltig och förfalskad beskaffenhet, har landtbruksstyrelsen utarbetat ett förslag till lag härom af den 2 april 1897 och uti motiveringen yttrat: »att till salu utbjudna eller försälda gödselmedel varit underhaltiga och betingat ända till dubbelt så höga pris, som rätteligen bort föränledas af de i desamma ingående beståndsdelar» samt att klagomålen häröfver gällt »åtskilliga till landet införda och här till salu hållna konstgjorda gödningsämnen.»

Klart är deremot, att de svenska fabrikerna, som hafva sin marknad uteslutande inom landet, icke ens skulle kunna våga att föra underhaltigt superfosfat i handeln, då detta snart blefve allmänt bekant och inom kort skulle försäkra fabrikernas undergång.

Af bilagan 2 framgår vidare, att direkt från utlandet eller genom agenter försälda gödningsämnen varit af synnerligen underhaltig beskaffenhet och att det förnämligast är de *mindre jordbrukarne*, som på detta sätt blifva bedragne och lidande.

En lämplig tullsats skulle försvåra införseln af underhaltigt superfosfat och således icke endast vara till gagn för de svenska superfosfatfabrikerna, utan äfven för de mindre jordbrukarne; och dessa senares intresse är så mycket mera att beakta, som de tillsammans förbruka den öfvervägande delen af hela landets konsumtion.

Härmed hafva vi icke velat säga, att alla utländska superfosfater äro underhaltiga. Många större jordbrukare köpa utländska superfosfater i betydande poster, men vid sådana köp torde köparen icke underlåta att skaffa sig garanti för varans godhet. Detta kan deremot i regeln den mindre jordbrukaren gent emot agenter för utländsk vara ej åstadkomma, hvarför godsegarne i Riksdagen genom att bifalla den nu föreslagna tullsatsen skulle gagna sina mindre yrkesbröder.

Fråga om kontroll å handeln med gödningsämnen har, såsom ofvan sagts, varit påtänkt sedan år 1890, men ej ledt till resultat, och det torde vara tvifvelaktigt, om landtbruksstyrelsens nu föreliggande förslag härom kan vinna Riksdagens bifall.

Är efter år förflyta sålunda och den bedrägliga handeln med superfosfater fortfar. En kanske först efter flera år införd kontroll torde dessutom aldrig blifva fullt effektiv.

Motionärerna vilja emellertid här uttala sin önskan om att en möjligast tillfredsställande kontrollag snart måtte komma till stånd.

Slutligen må här påpekas, att det påstående, som af en talare mot superfosfattull gjordes under förra riksdagen uti Första Kammaren, att nemligen de svenska superfosfatfabrikerna bedrefve handel med utländskt superfosfat, är i så måtto riktigt, att de svenska fabrikanterna emellanåt vid stor efterfrågan måste importera utländsk vara. Detta sker dock till följd af att förhållandena inom superfosfatmarknaden äro så osäkra och svåra, att fabrikanterna icke *kunna* eller *våga* utvidga sina fabriker, för att dermed möta en stegrad efterfrågan. Vore förhållandena något gynsammare, ligger det i sakens natur att de oförtöfvadt skulle utvidga sina fabriker. Ett bättre bevis än detta på superfosfatfabrikationens svåra läge kan ej anföras.

Af hvad här ofvan anförts framgår, att åsättandet af en tullsats af 25 öre per 100 kg. superfosfat icke allenast är ett önskningsmål för tillverkarne af superfosfat och till nytta för de talrika mindre förbrukarne af detsamma, utan äfven en gärd af rättvisa från Riksdagens sida, och få vi på grund häraf hemställa,

att Riksdagen måtte besluta en tull å superfosfat af 25 öre per 100 kg.

Stockholm den 28 januari 1898.

Nils Jönsson.

C. J. Jakobson.

Elof Nilsson.

J. Johansson.

C. E. Johansson.

Carl Rydberg.

L. P. Mallmin.

Sten Nordström.

L. Bengtsson.

Adolf Ericson.

Bilagan 1.

Ofversättning.

Anvers den 14 april 1897.

Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag,

Stockholm.

Med eder fasta offert af 0,28 francs fob. per kiloprocent vattenlöslig fosforsyra hoppas vi att kunna göra affären.

Superfosfatpriset till den belgiska konsumenten är ungefär 0,35 francs vid fabriken. Ni finna alltså att härvarande kunder få rikligen betala skilnaden, som göres för exportförsäljning, ur sina fickor.

Vi rekommendera oss.

Högaktningsfullt

Dykmans & Van Essehe.

Bilaga 2.

I april 1894 skref föreståndaren för kemiska stationen i Skara, herr doktor O. Nylander, följande:

»Länets jordbrukare uppmanas:

att göra sina uppköp af konstgjorda gödningsämnen endast hos väl kända handelsfirmor,

att alltid af säljaren fordra garanti för ett visst innehåll af de för ämnets värde bestämmande beståndsdelarne. (Härvid bör äfven, om möjligt, uppgifvas formen för deras förekomst).

att helst undvika inköp af *blandade* gödningsämnen, hvilka vanligen gå under benämningen »mossgödning», rotfruksgödning etc.

att alltid låta undersöka den erhållna varan. (Härom kunna ju flera köpare slå sig tillsammans för minskande af dermed förenad kostnad.)

Närmaste anledningen till denna uppmaning är den *kännedom vi fått innevarande vår om en mycket vidsträckt spridning inom länet af underhaltiga och försäljningspriset ej motsvarande gödningsämnen*. Dessa hafva blifvit spridda genom en person, enligt egen uppgift boende i Jönköping, och har denne för ändamålet begagnat sig af ett kringresande ombud, som under längre tid genomströfvat länet och med braskande löften om goda varor och billiga pris lyckats fånga en mängd kunder. *Om resultatet af denna verksamhet kan man göra sig en föreställning, då man erfar, att de flesta af länets jernvägsstationer, häraf mottagit 4- till 700 säckar och derutöfver för kringboende requirenters räkning*. Dessa säckar hafva dock ej kommit såsom man haft skäl vänta, från Jönköping utan från Göteborg. Blandningen har, såsom hit inkomna undersökningsprof utvisa, varit olika allt efter deri ingående blandningsdelars art och mängd. Materialet tyckes hafva bestått hufvudsakligen af superfosfat, thomasfosfat, benmjöl och kalialter. En eller annan af dessa blandningsdelar har stundom före-

kommit till endast ringa del. Sådant har förhållandet varit med superfosfat och benmjöl. När dessa förekommit, har det nemligen varit endast i ringa mängd.

Priset på gödningen har uppgifvits vara 6 å 7 kronor pr 100 kg. Till 6 kr. har erhållits en blandning, som innehåller c:a 5 proc. fosforsyra, deraf intet i vatten löslig, och c:a 7 proc. kali men intet qväfve. Denna gödning kan på sin högsta höjd värderas till kr. 4,50 pr 100 kg. Äfven de andra blandningarne hafva varit mycket för högt debiterade. Jag har ansett det vara kemiska stationens skyldighet att fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden, ej blott i jordbrukarens, utan äfven i den samvetsgranne köpmannens och fabrikantens intresse.

Kemiska stationen i Skara i april 1894.

O. Nylander.

* * *

Uti sin årsberättelse för kemiska stationens verksamhet för 1894 afhandlar herr doktor Nylander särskildt de blandningar, som utgått från Jönköpingsfirmor, och säger då:

»Dertill komma följande blandade gödslingsämnen:

Benämning.	Innehåll af:				
	Fosforsyra			Kali.	Qväfve.
	Totalhalt.	Vattenlöslig.	Citratlöslig.		
	%	%	%	%	%
1. »Gödselämne».....	—	1,97	2,67	7,27	—
2. d:o	—	0,92	2,74	6,64	—
3. »Gödningssalt»	—	1,24	2,15	6,99	—
4. »Kalifosfat».....	6,34	2,54	1,37	7,80	0,35
5. »Blandade gödningssämnen»	5,13	—	2,69	6,97	0,07
6. »Mossgödning»	6,56	2,40	2,03	7,01	1,75
7. d:o	—	0,99	1,26	7,65	—
8. »Gödning»	7,38	1,90	3,22	6,52	10,42
9. »Mossgödning»	6,81	0,84	—	7,65	0,37
10. »Gödslingsämnen»	5,82	spår	—	7,36	0,71
11. d:o	6,47	d:o	—	6,94	1,08

Dessa blandade gödslingsämnen hafva genom affärsmän i Jönköping och deras ombud blifvit i förvånansvärdt stor mängd kringspridda i Vester-götland, der de vunnit användning isynnerhet af de små jordbrukarne. Tre särskilda Jönköpingsfirmor hafva blifvit för mig namngifna såsom förmedlande dessa affärer. De hafva medelst sina agenter genomströfvat hela provinsen och lyckats genom lockande förespeglingar förmå isynnerhet brukarne af små jordlotter bestämma sig för det af dem utbudna gödslingsämnet, som de sedan erhållit mot accept. Någon garanti för ett visst innehåll af det ena eller andra växtnäringsämnet tyckes i allmänhet hvarken blifvit utlofvad eller fordrad.

Blandningarna hafva såsom det synes af ofvan meddelade analyser å prof, som från skilda håll kommit oss tillhanda, varit temligen varierande, och så har äfven förhållandet varit med prisen. Dessa senare tyckas hafva hållit sig omkring 7 kr. pr säck (100 kg.), men de hafva också i ett par fall stigit ända till 10,50 à 10,75 för samma quantum.

Såsom exempel må anföras n:o 4 »kalifosfat»*: Priset å detta har varit kr. 7 å 7,50. Efter min beräkning skulle dess handelsvärde kunna utgöra kr. 4,86. Den beräkningsgrund, som härvid blifvit använd, är följande:

Vattenlöslig fosforsyra har åsatts ett värde pr kg. af	kr. 0,40
citratlöslig d:o) (antåges förekomma dels såsom återgången)	
återstående olöslig d:o) fosforsyra dels i thomasfosfat)	» 0,28
kali	» 0,29
qväfve	» 1,50

Vidare hafva n:is 10 och 11 betingat kr. 10,75 pr 100 kg., men efter ofvan meddelade beräkningsgrund skulle värdet vara endast kr. 4,82—5,44 pr 100 kg.

Med anledning af dessa öfverdebiteringar, för hvilka jag fann konsumenterna vara utsatta från de ofvan omtalade Jönköpingsfirmornas sida, lät jag i Skara tidning införa en varning för dessa blandade gödselämnen och på samma gång en uppmaning till konsumenterna af konstgjorda gödselämnen att alltid af säljarne fordra garanti för den emottagna varans halt af växtnäring af ena och andra slaget.

Äfven i Falköpings tidning förekom en uppsatts öfver dessa samma affärer, men af så skarp beskaffenhet, att den föranledde ett åtal från

* Dessa varor hafva äfven utbudits under benämningen »patenterade kalifosfat».

den i artikeln namngifne säljarens sida. Vid rättegången var undertecknad instämd som vittne och saken slutade med redaktionens frikännande.

Det är, såsom förut nämnts, *egentligen de små jordbrukarne, som få sitta emellan vid detta slags affärer*, och det är därför hufvudsakligen i dessas intresse, som det ligger så stor vikt uppå att handeln med de artificiella gödslingsämnen ordnas på ett för köparne mera betryggande sätt. Man kan rent af förvåna sig öfver *huru blindt och kritiklöst dessa småkonsumenter lägga sina intressen i till och med för dem okände affärsmäns händer*. Härpå har jag haft mångfaldiga exempel, men ett bland de mest talande är ett bref från köparen af ett bland de ofvannämnda blandade gödslingsämnen. Han hade hit för undersökning insänt 2 prof, nemligen de ofvan med n:is 10 och 11 betecknade, hvilkas värde blifvit af mig beräknadt till kr. 4,32 och 5,44 pr säck.

Brefvet lydde som följer — endast med några smärre förändringar i stafningssätt etc.

»Mycket tacksam för beviset öfver till kemiska stationen sända gödselprof och får härmed enligt begäran upplysa, att gödseln af en kringresande, ett ombud för en gödselabrikant i Jönköping, blifvit till mig m. fl. utagiteradt för att vara minst 25 proc. och begärde han enligt sin priskurant 10 kr. 55 öre, men med försäkran, att om någon gödselhandlare sålde 20 proc. billigare, då skulle han taga ännu mindre, men i stället medsände han räkning på *10,75 pr säck, som skulle väga 100 kg*. Önskar alltså att herrarne å kemiska stationen ville godhetsfullt ytterligare fälla omdöme om gödselns värde pr säck och proc. i sin helhet. Upplýsas må, att båda profven skulle vara af alldeles samma sort och pris pr säck, ehuru af 2 köpare» — — — —

Skara i mars.

O. Nylander.

* * *

I Vestgötaposten har följande skrifvits:

»Underhaltiga gödslingsämnen. En viss köpman från Göteborg har under nästan hela sommaren haft ett ombud, som ströfvat omkring i bondgårdarne i en del af länet och sålt gödslingsämnen. Olyckligt nog har man blindt köpt utan att fordra någon garanti. Till Vara anlände

för ett par veckor sedan 10 jernvägsvagnar med dylik vara, som vederbörande köpare hade att der afhenta. Här blef då ett förfärligt väsen, ty köparne hade nu förstått att de blifvit lurade, och ville nu afstå men säljaren vidhöll, att han ingenting garanterat, utan vore köparne skyldige att taga hvad han lemnade.

En närmare undersökning kommer nog att fullständigt utreda denna mystiska affär.»

* * *

Beträffande ofvannämnda försäljning i Vara har följande utredning varit synlig i Skaraborgs läns annonsblad för den 30 augusti.

»Bref från Vara.

Snygg affär! För ett par veckor sedan nämndes i tidningarna huru allmogon i dessa m. fl. trakter på ett dårhusmessigt sätt, blindt och utan att visa minsta tecken till omtanke, låtit en kringstrykande geschäftsmakare lura sig att köpa någonting som han uppgaf vara ett *öfverträffligt* »patenteradt» gödningsämne.

I denna notis lofvade jag återkomma och lemna en närmare redogörelse öfver denna mystiska gödselaffär, hvilket löfte jag nu vill infria. Denna min redogörelse grundar jag på en framför mig liggande analysattest från Skara kemiska station i Skara. Profvet som insändes, uttogs ur 10 olika ställen af 5 säckar vid jernvägsvagn å bangården i Vara. Gödseln var såld under namnet »Benfosfat» och säckarne voro märkta »B. F.»

Den från Skara kemiska station erhållna analysen återges här nedan ordagrant.

»Kemiska station i Skara. Analys nummer 195. Analysattest. Prof å »gödning» insändt af herr Osk. Larsson, Vara, märkt försegladt: »O. Larsson».

Profvet befans innehålla:

Fosforsyra	18,25	proc.
deraf vattenlöslig	0,00	»
» citratlöslig i sur lösning	11,44	»

eller 62,68 proc af fosforsyran.

Kali	0,23 proc.
Qväfve	0,64 »

Analysafgift kr. 8.

Skara den 26 aug. 1895.

O. Nylander, föreståndare.»

Som af analysen framgår, var endast 62,68 proc. af den i gödningen varande 18,25 proc. fosforsyra citratlöslig och således 6,81 proc. af fosforsyra olöslig och följaktligen nästan värdelös.

Af nu gällande pris skulle den analyserade gödningen få följande värde.

11,44 proc. citratlöslig fosforsyra à 20 öre pr kg. =	2,28
0,23 » kali (antagligen kainit) à 20 öre pr kg. =	0,05
0,64 » qväfve (högt pris) à 150 öre pr kg. =	<u>0,96</u>

Kronor 3,29

anses hela värdet vara pr säck af den analyserade »gödningen». Säljaren hade för denna betingat sig kr. 10,40 pr 100 kg. med kredit till den 27 nästa december. Af ofvanstående framgår, att säljaren tagit den stora utom rimlighetens gränser varande handelsvinsten, om man skall kalla den sådan, af kr. 7,11 pr 100 kg.

Då man nu vet, att här i Vara-trakten såldes omkring 600 säckar har denna ords befolkning obetänksamt bortkastat cirka 4,000 kronor för att ej tala om oberäknliga förluster å blifvande rågskörd, hvilket ej tyder om dåliga tider. I förbigående torde nämnas, att geschäftsmakaren aflemnade stora partier vid flera statens jernvägsstationer och sedan vid alla stationerna mellan Herrljunga och Grästorps.

För hvarje reflekterande människa förefaller det oförklarligt, hur man i vår upplysta tid kan handla så lättsinnigt, som här relaterats, då man vid hvarje jernvägsstation är i tillfälle erhålla gödning med garanterad halt. Som läsaren torde minnas hade säljaren ej garanterat någon halt, i följd hvaraf han gjort sig oätkomlig för efterräkning.

Köparne trodde sig häri ha gjort en briljant affär, då de skulle undgå 'mellanhänder'.»

* * *

Ett anförande af kronolänsman J. Nilsson har nyligen stått att läsa i tidningarne. Det lyder sålunda:

»För landtbrukare att beakta.

Under sistlidne vinter besöktes Gäsene härad af en för ortens befolkning alldeles okänd person, som uppgaf sig heta Carl Bäckdahl från Göteborg, hvilken med den mest utomordentliga enträgenhet sökte afyttra artificiella gödselämnen från honom tillhörigt nederlag och bland hvilka gödselämnen han särskildt framhöll en af honom åstadkommen »patenterad» blandning, kallad patentkalifosfat, som, kostande 7 kr. för 100 kilogram, uppgafs vara särdeles ändamålsenlig för användning å madjord. Herr Bäckdahl erhöi, tack vare sina bedyranden om gödselämnenas utmärkta beskaffenhet, en hel mängd »order», och köparen hade endast att teckna sitt namn under en blankett till requisition, som af hr Bäckdahl medhades; innehållande denna requisition uppgift på antalet säckar som requirerats, och det pris som därför skulle betalas.

Någon tid derefter tillkännagaf hr Bäckdahl, genom brefkort till reqvirenterna, att gödselämnena finge vissa uppgifna dagar afhemtas vid Ljungs jernvägsstation. Dessförinnan hade dock större delen af reqvirenterna ångrat sina förhastade requisitioner och för den skull sökt att återkalla dem, men detta misslyckades, emedan hr Bäckdahl förklarade, att requisitionerna vore bindande och att den reqvirerade varan komme att aflemnas å Ljungs jernvägsstation, der den finge kvarligga på köparnes risk, samtidigt med hvilket aflemnande liqvid för varan, om samma liqvid icke genast erlades, på inkasseringsväg uttoges af Jönköpings juridiska byrå.

På de sålunda bestämda dagarne för gödselämnenas aflemnande i Ljung infunno sig samtliga reqvirenterna, ett stort antal menniskor, hvilka till att börja med fingo lemna antingen kontant liqvid för varan eller, om sådan icke medhades, af hr Bäckdahl bereddes den stora förmånen att å skulden acceptera en vaxel att betalas i Borås' enskilda bank.

Visserligen uppstod fråga, huruvida hr Bäckdahl å sin blandning, kallad patentkalifosfat, verkligen erhållit patent. Gubbarnes tvifvelsmål härutinnan försvann dock, då hr Bäckdahl för dem uppvisade ett stort, vackert papper från kongl. patentbyrå, men tilltog i styrka, då någon i sällskapet, som läst papperet, utropade: »ett sådant papper kan också jag få, om jag vill sälja några påsar sand».

Hvad innehöll då detta papper? Jo, följande:

»Patentbref.

(Svenska riksvapnet.)

Kongl. patentbyrån gör veterligt, att kongl. patentbyrån, uppå en den 31 oktober innevarande år klockan elfva förmiddagen inkommen ansökning af grosshandlaren i Jönköping Carl Bäckdahl, denna dag låtit under n:o 4,905 i varumärkesregistret intaga nedanstående.

Stockholm den 9 december 1893.

HUGO E. HAMILTON.

(Kongl. krona)

Wilhelm Swalin.»

K. P.

Härefter fingo de tillstädesvarande del jemväl af följande af mig anskaffade bevis:

»Att, såvidt i kongl. patentbyrån tillgängliga handlingar utvisa, C. Bäckdahl i Jönköping icke eger patent i Sverige å blandning af gödningsämnen, varder härigenom på begäran intygadt.

Stockholm, kongl. patentbyrån d. 18 dec. 1894.

Ex officio

Wilhelm Swalin.»

Ehuru alltså med den största tydlighet framgick, att här endast var fråga om inregistrering af ett *varumärke* och icke någon patenträtt, vidhöll dock hr Bäckdahl, att beviset verkligen afsåg honom meddeladt patent å ifrågavarande gödselblandning, tills ändtligen, då folkets protester mot herr Bäckdahl angående patenthistorien blefvo allt högljuddare och hotade att öfvergå till handgripligheter, hr Bäckdahl slutligen fick medgifva, att uppgiften om patenträtten å gödselblandningen helt enkelt var lögn.

Till följd af såväl hr Bäckdahls osannfärdiga uppgift om det erhållna patentet och därför att en stor del reqvirenter icke erhöllo de gödselämnen, hvarföre de redan erlagt betalning — det senare beroende derpå,

att hr Bäckdahl begått den lilla oförsigtigheten att hafva medtagit för litet gödselämnen till Ljung och lemnat för mycket af samma ämnen i Herrljunga — höll folkets ovilja på att ännu en gång utbryta i våld mot hr Bäckdahl, som, sedan detta våld afstyrkts genom mitt uppträdande, sökte mitt polisbeskydd, hvori han hägnades, till dess hr Bäckdahl med tåget kl. 4 e. m. samma dag afreste till Herrljunga, derifrån hr Bäckdahl senare på qvällen återvände till Ljung för att afven påföljande dag utlemnade gödselämnen. Emellertid ville icke heller den dagen gödselämnena räcka till, utan fingo en del requirenter göra resan till och från Ljung förgäfvades, men dock på hr Bäckdahls bekostnad.

Under det gödselämnena utlemnades, tog jag, jemte annan ojäfvig person, prof på olika delar af samma ämnen och tömde desamma på torra buteljer, som förseglades. Hvad beträffar patentkalifosfaten, skickades deraf sålunda tagna prof till kemiska stationerna i Skara och Halmstad, och hvad beträffar profven å superfosfaten och rotfruktsgödningen, skickades dessa endast till kemiska stationen i Skara. Från dessa stationer har jag sedermera erhållit följande analysbevis:

Angående patentkalifosfaten (mossgödning).

N:o 57. Mossgödning,

från länsmannen J. Nilsson, Ljung.

Profvet var försegladt: John Nilsson, märkt: »Innehåller prof på mossgödning märkt K. F. och kongl. krona från Carl Bäckdahl i Göteborg, betyga: J. Nilsson, länsman, J. Andersson, nämndeman».

samt innehöll:

Fosforsyra	6,93 %
deraf vattenlöslig	0,79 »
Kali.....	7,95 »
Qväfve	0,38 »

Handelsvärde kr. 4,90.

Skara kemiska station ⁸⁰/₈ 1895.

O. Nylander.»

och

»Analys n:o 43,657.

Å kemiska stationen i Halmstad har på anmodan af herr J. Nilsson, Grude, undersökts prof af mossgödsel, prof märkt: »Prof på mossgödning märkt K. F. och kongl. krona från Carl Bäckdahl i Göteborg.

J. Nilsson.

Joh:s Andersson»,

har befunnits innehålla:

Fosforsyra	7,3 %
Kali	8,2 »
Qväfve	0,2 »

Halmstad, 16 april 1895.

Emil Lyttkens.»

Angående rotfruktsgödningen af:

»N:o 63. Rotfruktsgödning,

från länsmannen J. Nilsson, Ljung.

Profvet var försegladt »John Nilsson», märkt: »Innehåller prof på rotfruktsgödning, märkt K. A. L. n:o 2, från C. Bäckdahl i Göteborg, betyga: J. Nilsson, Alfred Hedlund. Pris 10: 50»,

samt innehöll:

Fosforsyra	9,33 %
deraf vattenlöslig	2,56 »
Kali	5,20 »
Qväfve	0,67 »

Handelsvärde kr. 5,53.

Skara kemiska station ⁸⁰/₈ 1895.

O. Nylander.»

Angående superfosfaten:

»N:o 61. Superfosfat,
från länsmannen J. Nilsson, Ljung.

Profvet var försegladt: »John Nilsson», märkt: »Innehåller prof på 20 procent superfosfat från C. Bäckdahl i Göteborg, betyga: J. Nilsson, Alfred Hedlund. Pris 9: 25»,

samt innehöll:

Vattenlöslig fosforsyra	18,00 %
Citratlöslig d:o	2,33 »
	<hr/>
	20,33 %

Handelsvärde kr. 7,85.

Skara kemiska station ³⁰/₃ 1895.

O. Nylander.»

och

»N:o 62. Superfosfat,
från länsmannen J. Nilsson, Ljung.

Profvet var försegladt: »John Nilsson», märkt: »Innehåller prof på 15 procent superfosfat från C. Bäckdahl i Göteborg, betyga: J. Nilsson, Alfred Hedlund. Pris 7: 25»,

samt innehöll:

Vattenlöslig fosforsyra	9,07 %
Citratlöslig d:o	1,31 »
	<hr/>
	10,38 %

Handelsvärde kr. 4.

Skara kemiska station ³⁰/₃ 1895.

O. Nylander.»

Af ifrågavarande analysbevis framgår alltså, att *patentkalifosfaten*, som herr Bäckdahl sålt för 7 kr., har ett handelsvärde af 4 kr. 90 öre, *rotfruktsgödnings*, som sålts till ett pris af 10 kr. 50 öre, har ett handelsvärde af 5 kr. 53 öre, *superfosfaten*, som sålts för 9 kr. 25 öre, har ett handelsvärde af 7 kr. 85 öre, och *superfosfaten*, som sålts för 7 kr. 25 öre, har ett handelsvärde af 4 kr.

Man kan af det sålunda anförda lätt göra sig en föreställning om den enorma vinst hr Bäckdahl gjort på sina gödselämnen, hvilka han säljer utan någon som helst garanti för hvad de verkligen innehålla, och det är betecknande, att en hemmansegare från denna ort, som hjälpt hr Bäckdahl med försäljningen af gödselämnen, köpt *sitt* behof af gödselämnen af Helsingborgsfabrikens återförsäljare.

Man kan också förvåna sig öfver det lättsinne en del jordbrukare — som min sann få slita ondt för att få jordbruket att bära sig, äfven om de köpa sina gödselämnen till moderat pris — lägga i dagen, då de på god tro af en fullkomligt okänd person vilja och kunna till ganska stora belopp köpa en gödselvara, hvarför ingenting garanteras, då de i stället vid våra svenska fabriker och deras återförsäljare köpa sina gödselämnen under full garanti att de innehålla de beståndsdelar, priskuranten angifver. De kunna i stället vidare taga prof på dessa gödningsämnen och sända ett sådant till kemiska stationen i Halmstad, som, på bekostnad af statsmedel och medel som hushållningssällskapen tillsläppa, utan den ringaste kostnad undersöker varan och deröfver utfärdar analysbevis. De kunna vidare, om profvet icke visar sig fullt tillfredsställande, hvilket nog sällan inträffar, af bolaget eller återförsäljaren återfå hvad de för mycket betalt vid jämförelse med priskuranten och analysbeviset.

Om man vidare ser på fördelen af att erhålla anstånd med betalningen af gödselvaran tills man erhållit och kunnat tillgodogöra sig den skörd, som densamma framkallat, i stället för att genast för densamma lemna liqvid eller anlita bankinrättningar om kredit, ställer sig betalnings sättet enligt Bäckdahlska metoden till väsentlig förmån för säljaren och naturligtvis till motsvarande nackdel för köparen.

Genom tidningar samt mosskulturföreningens och hushållningssällskapens tidskrifter har den jordbrukande befolkningen gång efter annan varnats för de bedrägerier vid försäljning af artificella gödningsämnen, som rätt ofta förekomma. Isynnerhet har mycket varnats för universal-

gödsel eller s. k. sammansatta gödselämnen, rörande hvilka gödselämnen direktören Carl von Feilitzen haft följande yttrande:

»Uti desamma garanteras t. ex. en viss procenthalt fosforsyra, men man betänker ej hvilket olika värde denna fosforsyra har, om den är vattenlöslig, citratlöslig eller syrelöslig. Låt till och med vara, att superfosfat blifvit användt vid blandningen, hvem garanterar, att densamma skett med så stor sakkännedom, att den vattenlösliga fosforsyran icke öfvergår till svårlöslig under förvaringen? Der garanteras en viss procent kali, men hvilket kalisalt har blifvit användt? Och dock veta vi, att t. ex. vid gödsling på våren för rotfrukter spelar detta en stor roll. Der garanteras en viss procent kväfve, men är detta i organisk substans, såsom svafvelsyradt eller salpetersyradt salt? Dessutom föreligger icke endast den stora faran för jordbrukaren att uti de sammansatta gödselämnena erhålla en för hans jord och för der använda kulturväxter mindre lämplig proportion emellan de olika växtnäringsämnenena, samt att erhålla dem i svårlöslig form, utan han får vanligen betala blandningskostnaden *oerhördt* dyrt.

Jag kan blott varna och öppet säga mina tankar, men fruktar, att det är till föga nytta, ty försäljarne bruka med den största svada kunna prata för sina varor, men jag säger: »kontrollera gödselämnena».

Saken är af större vikt, än att den bör lättsinnigt behandlas. Jordbrukaren har ej råd att låta sina med svett och möda förvärfvade penningar förloras på icke nogräknade fabrikanter, eller på försäljare, som med vett och vilja lemna underhaltiga varor.

Grude Ljung den 8 augusti 1895.

J. Nilsson,

Länsman.»

* * *

I Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för den 23 november läses följande:

»Föreståndarne för statens kemiska stationer ha i dagarne haft möte i Stockholm.

Mötet beslöt utfärda en offentlig varning mot de af åtskilliga handlande i södra Sverige förfärdigade konstgödslingsämnen, hvilka säljas utan all garanti och till pris, som stå långt öfver verkliga värdet.»

Slutligen har i Falköpings tidning för den 13 d:s följande artikel, undertecknad af flera af Skaraborgs läns herrar godsegare, förekommit:

»Försigtighet tillrådes.

Den alltjemt stigande förbrukningen af *konstgjorda gödningsämnen* är ett tydligt bevis för att desamma, om rätt använda, äro till stort gagn för landtmännen. De flesta jordbrukare begagna sig ock af detta hjälpmedel för att höja skördarna. På det att det väntade goda resultatet af användningen icke må uteblifva, är det emellertid nödvändigt, att landtmännen vid sina inköp vända sig till välkända firmor, så att de kunna lita på att erhålla varor, som äro värda det betingade priset. Af kemiska stationens i Skara berättelse för 1894 samt af en mängd tidningsartiklar under året framgår tyvärr på det tydligaste, att här i Vestergötland under de sista åren försålts en mängd gödningsämnen, hvilkas verkliga värde betydligt understigit de betingade prisen. Då missförhållandet redan så tydligt påvisats, kunde det vara obehöfligt att vidare beröra saken, men på grund af dess stora vikt känna vi oss manade att ytterligare tillråda landtmännen försigtighet vid inköpen och icke låta narra sig af säljarens tal om »patentblandning» etc. En gödningsförsäljare, herr C. Bäckdahl i Göteborg, har särskildt begagnat sig af en dylik benämning i reklamsyfte, och säkerligen ha många »nappat på den kroken». Att de af herr B. förhandlade gödningsämnen icke äro *patenterade* och, såsom varande mekaniska blandningar, ej heller *kunna patenteras*, är emellertid bevisadt. Herr B:s helt nyligen i flera tidningar införda annons är ytterligare ett af honom sjelf lemnadt bevis för att hans tal om patentbref varit ogrundadt.

Och att de värden, hvartill en sakkunnig person, herr doktor O. Nylander i Skara, uppskattat de ifrågavarande gödningsämnen, äro rigtiga, derom kan litet hvar förvissa sig genom att efterfråga pris hos andra firmor, hvilka förhandla gödningsämnen. Herr B. har icke heller sökt vederlägga d:r Nylanders uppgifter, utan i stället angripit en aktad konkurrent. Genom dennes svar har det visats, att herr B:s uppgifter varit lika otillförlitliga såväl i detta afseende som beträffande hans »patentbref».

Visserligen är det kämbart för landtmännen, om de för gödningsämnen skola betala betydligt högre pris, än varorna äro värda och kunna köpas till, men ännu värre är det, om i stället för den verksamma *lösliga fosforsyran* erhålles *olöslig* sådan, hvilken växterna icke kunna till-

godogöra sig. Fordra derfor garanti beträffande fosforsyrans löslighet och de blandade gödningsämnenas sammansättning.

Lars Ekberg,

Dagsnäs.

Erik Mannerfelt,

Östtomten.

N. J. Bergström,

Bäckabo.

A. Jönsson,

Stora Bjurum.

S. E. Kindlund,

Ettack.

A. W. Eurenus,

Grunnevad.

H. A. Keurin,

Viken.

Carl Odencrants,

Härlingstorp.

J. R. Andersson,

Orrholmen.

John Österberg,

Fredriksberg.

Wilhelm Braun,

Källeberg.

Otto Ludv. Witte,

Vrangelsholm.

Axel Mannerfelt,

Trestena.»

* * *

Underhaltiga gödningsämnen.

Genom den kemiska kontroll, som utöfvas öfver konstgjorda gödningsämnen, så snart som jordbrukarne sjelfva blott förstå att anlita densamma, har visserligen en betydlig inskränkning egt rum i handeln med underhaltiga eller förfalskade dylika. men att sådan ännu förekommer, derom erinras man allt emellanåt. Sålunda har doktor Nylander, förståndare för den kemiska stationen i Skara, förlidet år uppmanat länets invånare att alltid låta undersöka de gödningsämnen, som de köpa. Skälet härtill anföres sålunda:

Närmaste anledningen till denna uppmaning är den kannedom vi fått innevarande vår om en mycket vidsträckt spridning inom länet af underhaltiga och försäljningspriset ej motsvarande gödningsämnen. Dessa hafva blifvit spridda genom en person, enligt egen uppgift boende i Jönköping, och har denna för ändamålet begagnat sig af ett kringresande ombud, som under längre tid genomströfvat länet och med braskande löften om goda varor och billiga pris lyckats fånga en mängd kunder. Om resultatet af denna verksamhet kan man göra sig en föreställning, då man erfar, att å de flesta af länets jernvägsstationer häraf mottagits 400 till 700 säc-

kar och derutöfver för kringboende reqvirenters räkning. Dessa säckar hafva dock ej kommit, såsom man haft skäl vänta, från Jönköping, utan från Göteborg. Blandningen har, såsom hit inkomna undersökningsprof utvisa, varit olika, allt efter deri ingående blandningsdelars art och mängd. Materialet tyckes hafva bestått hufvudsakligen af superfosfat, thomasfosfat, benmjöl och kalialter. En eller annan af dessa blandningsdelar har stundom förekommit till endast ringa del. Sådant har förhållandet varit med superfosfat och benmjöl. När dessa förekommit, har det nemligen varit endast i ringa mängd.

Priset på gödningen har uppgifvits vara 6 à 7 kronor per 100 kilogram. Till 6 kronor har erhållits en blandning, som innehållit cirka 5 procent fosforsyra, deraf intet i vatten lösligt, och cirka 7 procent kali, men intet qväfve. Denna gödning kan på sin högsta höjd värderas till kronor 4,50 per 100 kilogram. Äfven de andra blandningarna hafva varit mycket för högt debiterade. Jag har ansett det vara kemiska stationens skyldighet att fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden, ej blott i jordbrukarens utan äfven i den samvetsgranne köpmannens och fabrikantens intresse.

Herr kronolänsman J. Nilsson har i en offentliggjord skrifvelse äfven framhållit huru en agent från Göteborg rest omkring i Vestergötland och lyckats afyttra stora quantiteter gödningsämnen, hvilka blifvit undersökta vid de kemiska stationerna i Skara och Halmstad med de resultat, att

patentkalifosfat, såldt för 7 kronor, var värdt 4 kronor 90 öre,
rotfruktsgödning, såldt för 10 kronor 50 öre, värdt 5 kronor 53 öre,
superfosfat, såldt för 9 kronor 25 öre, värdt 7 kronor 85 öre,
superfosfat, såldt för 7 kronor 25 öre, värdt 4 kronor.

Ensamt vid Vara station såldes af så kallade benfosfat 600 säckar à 10 kronor 40 öre, men voro enligt analys vid Skara station ej värda mera än 3 kronor 29 öre, så att traktens jordbrukare betalade öfver 4,000 kronor för mycket för denna vara.

Man förundras öfver att sådant kan ännu hända, och tror måhända att inom Skåne detta vore omöjligt, men att så ej är förhållandet visar följande affär från Lund, hvilken, som synes af nedanstående, tilldrog sig sistförflutna höst. De offentliga handlingarne lyda sålunda:

V. Steins analytisk-kemiska Laboratorium. Kjöbenhavn den 12 September 1895, 43,904,

Resultat af Undersøgelse af en Pröve Superfosfat,

indsendt den 7 dennes af Skånska superfosfat- och svafvelsyrefabriks-aktiebolaget i Helsingborg.

Pröven, den var forseget: Lunds stads sigill, ledsagedes af afskrift, bekræftet ved Sigfr. Jacobson og A. P. L. Möller, af attest for prøveudtagningen saalydende:

»Att denna dag i min närvaro å härvarande jernbanestation från femtio å statens jernvägsvagn N:o 6643 lastade enligt fraktsedel från herr Sigfrid Herrström i Malmö den 30 i denna månad till herr C. A. Persson härstädes afsända säckar gödning tagits ett prof, hvilket derefter inneslutits uti fyra med staden Lunds sigill i lack förseglade glasburkar, uti hvilka jemväl nedlagts lappar med anteckning: Prof å gödning, taget den $^{31}/_8$ 1895 i närvaro af notarius publicus i Lund;

samt att, enligt uppgift af herr C. Persson, berörda gödning skulle vara 10 procent superfosfat, inköpt af honom från *herrar Beckett & Meyer i Köpenhamn* genom deras ombud, ofvanbemälde Sigfrid Herrström; betygar Lunds rådhus den 31 augusti 1895.

Ex officio

Oscar Heyden,
notarius publicus.
Sigill.

Der Indeholdtes:

Vand- och citrat-oplöselig vandfri Fosforsyre 7,68 %

Deraf:

Vand-oplöselig vandfri Fosforsyre... 5,63 %

Citrat-oplöselig vandfri Fosforsyre... 2,05 »

V. Stein.

* * *

Alnarps kemiska laboratorium, Åkarp.

N:o 421. *Analysattest.*

Prof å superfosfat insändt från Skånska superfosfatfabriken i Helsingborg $^{2}/_9$ 1895 i glasburk, förseglad »Lunds stads sigill».

Inneslutet i glasburken: »Prof på gödning, taget den $^{31}/_8$ 1895 i närvaro af notarius publicus i Lund, Oscar Heyden». Sigill.

Vid undersökning af detta prof befans detsamma innehålla:

Vattenlöslig fosforsyra	5,79	%
Citratlöslig » (enligt Peterman)...	2,01	»
	<u>Summa</u>	7,80 %

Anm. Med brefvet den $\frac{2}{9}$ sändes en afskrift af notarii publici i Lund deklaration $\frac{31}{8}$ 1895, som återfinnas å baksidan, och som härmed återsändes,

hvilket intygas. Alnarp den 12 september 1895.

Mats Weibull,
föreståndare.

Afskriften å attestens baksida hade följande lydelse:

Afskrift.

Att denna dag i min närvaro å härvarande jernbanstation från femtio å statens jernvägsvagn N:o 6643 lastade enligt fraktsedel från herr Sigfrid Herrström i Malmö den 30 i denna månad till herr C. A. Persson härstädes, afsända säckar gödning tagits ett prof, hvilket derefter innesluts uti fyra med staden Lunds sigill i lack förseglade glasburkar, uti hvilka jemväl nedlagts lappar med anteckning: Prof å gödning taget den $\frac{31}{8}$ 1895 i närvaro af notarius publicus i Lund;

samt att, enligt uppgift af herr C. A. Persson, berörda gödning skulle vara 10 procent superfosfat, inköpt af honom från herrar Beckett & Meyer i Köpenhamn genom deras ombud, ofvanbemälde Sigfrid Herrström; betygar Lunds rådhus den 31 augusti 1895. Ex officio Oscar Heyden, notarius publicus. Sigill.

Vidimeras:

Sigfr. Jacobsson.

A. Ph. Möller.

Några kommentarier behövas ej; vare det nog sagdt, att då köparen trott sig erhålla 10 procent vattenlöslig fosforsyra så fick han hälften. Antagligen hafva äfven andra köpt af denna vara. En allvarlig lärdom får man af dessa tilldragelser, och den är, att aldrig köpa gödningsämnen af andra än välkända firmor och fabriker; att köpa dem med garanterad halt och sedan låta undersöka dem. Redbara säljare önska intet högre.

Hjalmar Nathorst.

Det var gifvet att mitt meddelande, om att en vagnslast dylika inkommit, skulle framkalla ej så litet oro, ty med tystnad kunde det ej förbigås. Med anledning af detsamma har följande uppsats insändts af herrar Beckett & Meyers ombud.

Till red. af Sydsv. Dagbl.

Underhaltiga gödningsämnen.

Med anledning af en uppsats i Eder ärade tidning under denna rubrik ber jag såsom ombud för herrar Beckett & Meyer, Köpenhamn, få upplysa, att ifrågavarande parti gödning såldes enligt vidfogade bestämmelser, hvaraf framgår att superfosfaten skulle innehålla, som vanligt 10 procent vatten och citratlöslig fosforsyra, deraf högst 2 procent citratlöslig med vanlig latitudsberäkning af $\frac{1}{2}$ procent, att priset var cirka 15 procent lägre än till exempel Helsingborgsfabrikens noterade priser, och att min firma *genast ouppfordrad*, i öfverensstämmelse med sina affärsprinciper, så fort vi från herr H. v. Gegerfelt, Göteborg, erhållit analys öfver partiet, till fullo ersatte mindreinnehållet till alla köparne, öfver hvilka jag bifogar en uppgift, till Eder referents tjenst. Detta förhållande var analytagarne, Helsingborgs superfosfatfabrik, nogsamnt bekant, och då denna utlemnad ifrågavarande analyser till Eder referent, borde vanlig affärsredbarhet uppfordrat vederbörande att också meddela honom ofvan påpekade förhållanden. Slutligen utgjorde analysdifferensen 1,70 i stället för, som antydes, hälften af 10 procent. Under förhoppning att detta berigtigande ville förhindra pressen att om en högst ansedd firma godtroget sprida vilseledande uppgifter, har jag äran teckna

högaktningsfullt
Sigfrid Herrström.

Med anledning af påståendet att firman uppgifvit att superfosfaten skulle innehålla 10 procent löslig fosforsyra, deraf högst 2 procent citratlöslig, har jag besökt herr C. A. Persson, som meddelat mig att han *icke* emottagit en dylik uppgift.

Att Helsingborgsfabriken ej gjort mig några sådana meddelanden som insändaren ansett att »vanlig affärsredbarhet» fordrade, förklaras helt

enkelt deraf, att jag lika litet meddelade fabriken som herrar Beckett & Meyer, att jag offentliggjorde en handling som ojäfvigt visar att underhaltiga gödningsämnen inkommit i handeln, något som i jordbrukets intresse måste framhållas.

Från Helsingborgsfabriken har nedanstående inkommit:

»Förliden höst utbjöds litet hvarstans här i Skåne af en agent för en dansk firma ett 10 procent superfosfat till ett så ytterst lågt pris, att en fullgod vara hvarken kunde importeras eller tillverkas här i landet så billigt. För att närmare utröna af hurudan kvalitet det billiga superfosfatet var, skaffade vi oss prof deraf från flera håll, hvilka undersöktes å vårt laboratorium. Då dervid en betydande underhalt konstaterades, anmodade vi vår återförsäljare i Lund, herr C. A. Persson, att reqvivera en hel vagnslast af det ifrågavarande superfosfatet, hvilket parti genast vid framkomsten prof togs af notarius publicus. Vid undersökning af det uttagna profvet erhöles följande resultat:

af professor V. Stein, Köpenhamn:

vattenlöslig fosforsyra	5.83 procent
citratlöslig »	2.05 »

å Alnarps laboratorium

vattenlöslig fosforsyra	5.79 procent
citratlöslig »	2.01 »

å vårt laboratorium:

vattenlöslig fosforsyra	5.76 procent
citratlöslig »	2,— »

I detta fall har leverantören visserligen lemnat pro rata godtgörelse, sedan vi fordrat sådan, men då många köpare säkerligen icke låtit undersöka, hvad de köpt af samma superfosfat, inses ju, att de gjort en betydande förlust icke endast på grund af gödningsämnets lägre värde, utan ock derigenom, att jorden icke erhållit den beräknade mängden fosforsyra, utan cirka 25 procent mindre.

Det inköpta partiet, 50 säckar, befordrades genast efter prof tagningen hit för omarbetning, och herr C. A. Persson har följaktligen icke erhållit något deraf.

Det skoj, som en del importörer af konstgjorda gödningsämnen bedrivit i mellersta Sverige, och hvilket något relaterats i eder artikel, hafva vi efter bästa förmåga sökt att motarbeta genom att föranstalta om prof-

tagningar, undersökningar och tidningsmeddelanden. Detta torde ha bidragit till, att flera hushållningssällskap och landtbruksföreningar fått sin uppmärksamhet riktad på ofoget, och då de kemiska stationerna nu äfven börjat att upplysa allmänheten om saken, är väl att hoppas, att på lagstiftningens väg hinder skola läggas för fortsättandet af affärer, hvilka tillskynda landtmännen — och i synnerhet de mindre jordbrukarne — stora förluster. Vi äro förvissade om, att samtliga de svenska fabrikerna gerna vilja medverka till åstadkommande af en effektiv, helst genom staten utöfvad, kontroll vid försäljningen af konstgjorda gödningsämnen.

Helsingborg den 13 januari 1896. Skånska Superfosfat- och Svafvelsyre-Fabriks-Aktiebolaget.»

Slutligen kan jag anföra, att bref inkommit med uttryck af tacksamhet för att landtmännens uppmärksamhet fästs på vigten af att ej glömma att låta kontrollera de gödningsämnen, som de köpa, efter som de löpa risk för att få underhållig vara — och det är detta, jag velat framhålla; att varan var underhållig förnekar ingen.

Hjalmar Nathorst.

* * *

Underhålligt superfosfat.

Vår kontroll öfver gödnings- och foderämnen, likasom öfver säd och frön, är på grund af landtmännens uraktlåtenhet att flitigt anlita kontrollanstalterna, ingalunda för närvarande så fullständig, att den skyddar jordbruket för underhålliga varor. Sålunda visade det sig, att, då Malmöhus' läns hushållningssällskap anvisade extra medel till frökontrollanstalten i Lund, på det att dess föreståndare ej endast skulle undersöka de prof, som insändes, utan äfven sjelf anskaffa sådana från fröhandlare, flertalet af de prof, som erhöles från landthandlare, voro i hög grad underhålliga. Dylika varor försäljas till mindre jordbrukare, hvilka i regel aldrig sända prof af dem till undersökning, och undgå därför all kontroll.

Ej bättre är förhållandet med åtskilliga konstgjorda, importerade gödningsämnen, af hvilka, utom till Östersjöhamnarne, betydliga partier inkomma öfver Göteborg, Malmö och Åhus m. fl. platser. Det förefaller, som man, för att undgå kontroll, först försälde fullgod vara och sedermera — då denna antagligen blifvit kontrollerad — låter den underhålliga varan, i likadana säckar och med samma märken, följa efter. Den

blifver då ej undersökt, ty man har ju köpt af samma sort och firma förut, och funnit varan fullgod, så att det synes vara alldeles öfverflödigt att å nyo låta pröfva densamma. Att så har skett i år, är visst, och hurudan vara, som mångenstädes förbrukats, skall nedan framhållas. Innan detta sker, är dock nödigt anföra, att dessa anmärkningar alldeles icke drabba de välkända handelshus, hvilkas import af gödningsämnen städse varit af en fullgod beskaffenhet, och hvilka firmors heder är höjd öfver allt tvifvel.

Enligt prof, som af mig insändts till Alnarps och Kalmar kontrollstationer samt till professor Steins laboratorier m. fl., hafva nedan anförda gödningsämnen visat sig vara af följande sammansättning.

N:o 1. Prof, försegladt af »J. Johnsson» och »E. Ekberg», och som enligt nämnda personers intyg, dagtecknadt Ulfstorp den $28/4$, uttagits ur ett parti superfosfat, märkt »20 procent superfosfat, Beckett & Meyer, Köbenhavn». Detta prof innehöll af vatten och citratlöslig fosforsyra:

enligt Alnaps analys	18.24	procent
» Kalmarstationens	17.90	»
» prof. Steins	17.97	»

N:o 2. Prof, försegladt med »Winslöfs m. fl. socknars länsmans-expedition», och enligt kronolänsman H. Ohlsons intyg af den $28/4$ 97, Winslöf, utgörande ett prof af superfosfat från herr P. J. Borg, Kristianstad. Säckarne voro märkta »20 % Superfosfat, Beckett & Meyer, Köbenhavn». Innehåll af vatten- och citratlöslig fosforsyra:

enligt Alnarps analys.....	18.42	procent
» Kalmarstationens d:o ...	18.00	»
» prof. Steins d:o.....	18.10	»

N:o 3. Prof, försegladt: »John Nilsson» och »C. G. G:s», och enligt af John Nilsson och Bernhard Åkesson å Nybygård per Sörbytorp utfärdadt intyg af den $27/4$ 97, utgörande ett prof af ett parti 20 procent superfosfat, af herr C. G. Gustafsson inköpt från herrar Bröderna Tind, Charlottsborg per Kristianstad. Säckarne voro märkta: »Beckett & Meyer, Köbenhavn». Profvet innehöll af vatten- och citratlöslig fosforsyra:

enligt Alnarps analys	18.29	%
» Kalmar stations d:o	17.90	»
» prof. Steins d:o	17.97	»

N:o 4. Prof, försegladt: »John Nilsson» och »J. E. N.», hvilket enligt intyg af F. Tengvall och John Nilsson, Sörbytorp, af den $\frac{27}{4}$ 97 utgjorde prof af ett parti 20 procent superfosfat, som herr C. Carlsson i Torp inköpt innevarande vår. Säckarne voro märkta »20 % superfosfat, Beckett & Meyer, Köbenhavn». Profvet innehöll af vatten- och citratlöslig fosforsyra:

enligt Kalmar stations analys	17.80 %
» prof. Steins d:o	18.04 »

N:o 5. Prof, försegladt af »Kemiska stationen, Helsingborg», och åtföljdt af ett så lydande intyg: »Prof på 180 säckar 20 procent superfosfat, inköpta af herr N. P. Ringstedt från Joh. P. Nilsson, Åstorp. Säckarne voro märkta: »20 procent superfosfat, Beckett & Meyer, Köbenhavn», allt enligt vidimeradt intyg från herrar C. A. Weimers och N. P. Ringstedt. Profvet innehöll af vatten- och citratlöslig fosforsyra:

enligt Hålmstads kemiska stations analys	18.30	procent
» Helsingborgs » » »	18.20	»
» Kalmar » » »	18.10	»
» prof. Steins..... »	17.97	»

I medeltal af samtliga analyserna har detta så kallade 20 procent superfosfat innehållit af vatten- och citratlöslig fosforsyra 18.08 procent, sålunda 1.92 procent mindre än hvad som uppgifvits, hvilket motsvarar en underhalt af cirka 10 procent af varans uppgifna värde. Detta torde å förbrukningsorterna kunna beräknas till 33 öre per procent fosforsyra, hvadan landtmännen per säck betalat omkring 66 öre mera än hvad de borde. Här gäller — så som synes — ej ett enstaka tillfälle, beroende på något särskildt förhållande, utan är underhalten genomgående konstant.

Inga misstag vare sig vid proftagningarna eller analyserna äro tänkbara, och uppgå de senare till ej mindre än 15, utförda på 5 olika laboratorier, och utvisa en halt varierande mellan 17.90 och allra högst 18.42 procent hos detta så kallade 20 procent superfosfat.

Sådant är förhållandet, när köp sker af *utländsk* vara, som ej importerats af i denna bransch förfarna handelshus, hvilka visat sig endast förhandla fullgodt fabrikat. Någon dylik risk finnes alldeles icke vid köp af inhemska gödningsämnen. Alla reflexioner äro för öfrigt öfverflödiga, ty talande siffror hafva anförts. Önskligt är dock att pressen, genom att

offentliggöra dessa förhållanden, visar landtmännen för hvilka förluster de äro utsatta vid köp af utländska gödningsämnen, på det att de må veta att undgå de samma.

Det är mig fullkomligt obekant, om de som förhandlat ofvan anförda vara, af den danska firman underrättats om, att den varit underhållig och att de därför erhållit den till ett lägre pris, och att sålunda en del af ansvaret skulle falla på importörerna. Men äfven om så vore förhållandet, hvilket knappast är troligt, så qvarstår dock såsom ovedersägligt, att flera tusental säckar superfosfat, med en halt af 18 procent vatten- och citratlöslig fosforsyra, försålt i säckar med påskrift »20 procent superfosfat, Beckett & Meyer, Köbenhavn».

Hjalmar Nathorst.

* * *

I redogörelse för verksamheten vid Kristianstads kemiska station för tiden 1 september 1896—31 augusti 1897 läsas nedanstående uppgifter angående superfosfatanalyser.

	Vattenlöslig fosforsyra	Derutöfver citratlöslig fosforsyra.	Summa lättlöslig fosforsyra.
Superfosfat 20 %	17.3	2.3	19.6
» »	17.7	2.2	19.9
» »	17.9	2.3	20.2
» »	18.2	0.7	18.9
» »	18.2	1.3	19.5
» »	18.1	0.8	18.9
» »	18.3	1.5	19.8
» »	18.3	0.5	18.8
» »	18.3	0.6	18.9
» »	18.4	1.3	19.7
» »	18.5	1.0	19.5
» »	18.5	0.9	19.4
» »	18.5	0.8	19.3
» »	18.6	1.0	19.6
» »	18.7	0.9	19.6
» »	18.7	1.3	20.0
» »	18.7	0.9	19.6

	Vattenlös- lig fosforsyra.	Derutöfver citratlös- lig fosforsyra.	Summa lättlös- lig fosforsyra.
Superfosfat 20 %	18.8	1.7	20.5
» »	18.8	1.2	20.0
» »	18.8	0.8	19.6
» »	18.9	1.1	20.0
» »	19.0	0.7	19.7
» »	19.1	2.7	21.8
» »	19.0	0.4	19.4
» »	19.2	0.5	19.7
» »	19.3	0.2	19.5
» »	19.3	0.5	19.8
» »	19.8	0.4	20.2
» »	20.2	0.9	21.1
Superfosfat 10 %	8.7	1.3	10.0
» »	9.3	0.3	9.6
» »	5.3	5.7	11.0
» »	11.3	0.3	11.6

Sistnämnda profvet var uppblandadt med 19.8 procent sand.

Enligt uppgift af inlemnarne härstammade samtliga de underhaltiga superfosfaten från utländska fabriker. Det torde därför vara af vikt för landtmannen att vara på sin vakt särskildt emot de belgiska med flera fabrikat, som numera rikligen förekomma i marknaden.